STUDII

TIPURI DE LOCUINȚE ÎN AȘEZĂRILE APARȚINÎND CULTURII STARČEVO-CRIȘ DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI

de
DOINA IGNAT

Cultura Starčevo-Criș, cea mai veche cultură neolitică de pe teritoriul patriei noastre, cunoaște o largă răspîndire și în județul Bihor, fiind cunoscute, aici, un număr de 14 așezări.

Din punct de vedere geografic, purtătorii culturii Starčevo-Criș ocupă atît zona de cîmpie (Sînicolau Român, Sîntandrei, Oradea, Fughiu, Santău-Mic, Biharea, Valea lui Mihai, Vășad), cît și zona deluroasă (Mișca, Suplacu de Barcău, Rîpa). Sînt semnalate, de asemenea, urme de locuire și în peșteri (Cîmpani, Vadu Crișului).

Așezările sînt stabilite pe terase cu panta nu prea înaltă (Suplacu de Barcău, Rîpa, Biharea, Mișca) sau chiar pe malul apelor (Fughiu, Sîntandrei), fiind nefortificate.

Toate așezările cunoscute pînă acum comportă un singur nivel de locuire și își încep evoluția în faza a III-a.[1]

Pe baza săpăturilor sistematice întreprinse în așezările de la Rîpa[2], Suplacu de Barcău[3] și Fughiu[4] în stadiul actual al cercetărilor putem stabili *trei* tipuri de locuințe:

1. Bordeie
2. Semibordeie
3. Locuințe — platformă de suprafață.

Menționăm faptul că cele trei tipuri de locuințe, caracteristice pentru zona cercetată, nu reprezintă, cronologic sau evolutiv, faze diferite în dezvoltarea acestei culturi, ele fiind descoperite în același nivel. Această si-

---

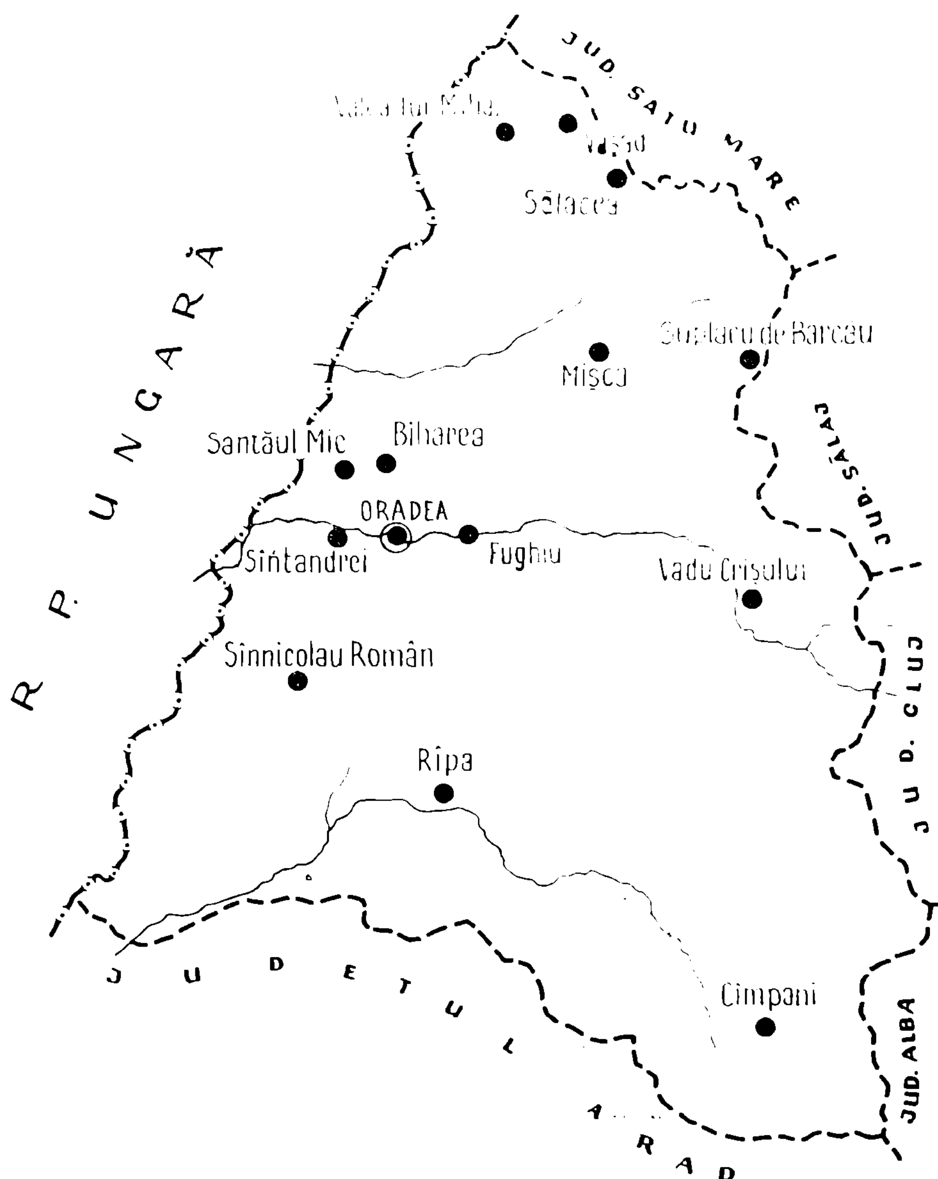
[1] Gheorghe Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj-Napoca, 1979, p. 64.

[2] Sever Dumitrașcu, *Cercetări arheologice în depresiunea Holodului (II)*, în *Lucrări științifice*, Institutul de Învățămînt Superior — Oradea, 1972, p. 50.

[3] Doina Ignat, *Așezarea neolitică aparținînd culturii Criș de la Suplacu de Barcău*, în *Crisia*, 1978, p. 9—26.

[4] Idem, *Așezarea neolitică aparținînd culturii Starčevo-Criș de la Fughiu*, în *Crisia*, 1979, p. 721.

https://biblioteca-digitala.ro

DESCOPERIRI APARTINÎND CULTURII CRIȘ-STARČEVO în jud. BIHOR

https://biblioteca-digitala.ro

tuație se întîlnește, de altfel, în multe așezări aparținînd culturii Starčevo-Criș, pe întreaga arie de răspîndire de pe teritoriul țării noastre.

1. *Locuințe-bordei,* adîncite în pămînt, au fost descoperite în așezările de la Rîpa, Fughiu și Suplacu de Barcău.

La Rîpa este semnalat un bordei adîncit în pămînt pînă la —1,15 m. de la suprafața actuală, avînd forma oval-alungită, neregulată spre fund.

În așezarea de la Fughiu a fost descoperit un bordei — surprins stratigrafic în malul Crișului Repede — avînd lungimea de 5,25m. și adîncimea de 0,75 m., dispus pe patul de pietriș rulat al vechii albii.

Dintre complexele de locuințe din stațiunea de la *Suplacu de Barcău,* locuința bordei nr. 5 aparține acestui tip, avînd în același timp un plan deosebit față de cele cunoscute pînă în prezent.

Latura nord-estică a bordeiului are forma de pîlnie, dînd impresia de locuință rectangulară, cu colțurile rotunjite, cu un coridor de acces. În această zonă stratul de lut în care se adîncește acesta începe la —0,90 m.

Latura — sau jumătatea nord-vestică a bordeiului are forma ovală, mărginită de 6 gropi de stîlpi care susțineau desigur acoperișul. În această porțiune lutul apare abia la 1,30 m. Această denivelare a lentilei de lut a făcut desigur necesară amenajarea cu stîlpi a uneia din laturi. Adîncimea bordeiului este 0,70 m. în așa-zisul „coridor“ și de 0,45 m în încăperea propriu-zisă. Menționăm că nu s-a sesizat un prag între cele două „încăperi“, diferența de nivel avînd o ușoară pantă.

Dimensiunile bordeiului nr. 5 sînt mai mari decît ale celorlalte bordeie amintite: lungimea totală este de 6,25 m, lățimea maximă de 7,20m; lungimea coridorului este 3,75 m, lățimea de 6,50 m.

În interior, la distanța de 1 m de la intrare, a fost descoperită o vatră dreptunghiulară, amenajată și fățuită, cu puternice urme de arsură.

Inventarul bordeielor descrise constă din fragmente ceramice, greutăți de lut perforate, uneltele litice fiind destul de slab reprezentate (o daltă în bordeiul de la Rîpa, deșeuri și fragmente de lame din obsidiană în B. 5 de la Suplac). O figurină feminină la Rîpa și o piesă din lut, reprezentînd o pasăre stilizată, de la Suplac completează inventarul.

Locuințele-bordei, adîncite în pămînt, sînt în general caracteristice culturii Starčevo-Criș, nu numai în etapele mai vechi[5]. Prezența lor în nord-vestul țării noastre dovedește mai degrabă o unitate culturală cu așezările din Transilvania, Oltenia[6] și Banat[7], ele nefiind atestate în Ungaria[8].

2. *Semibordeie.* Includem în acest tip locuințele care sînt doar parțial adîncite în pămînt. La Suplacu de Barcău au fost descoperite două

---

[5] Nicolae Vlassa, *Săpăturile de salvare de la Iernut. Neoliticul Transilvaniei,* Cluj-Napoca, 1976, p. 108—109.

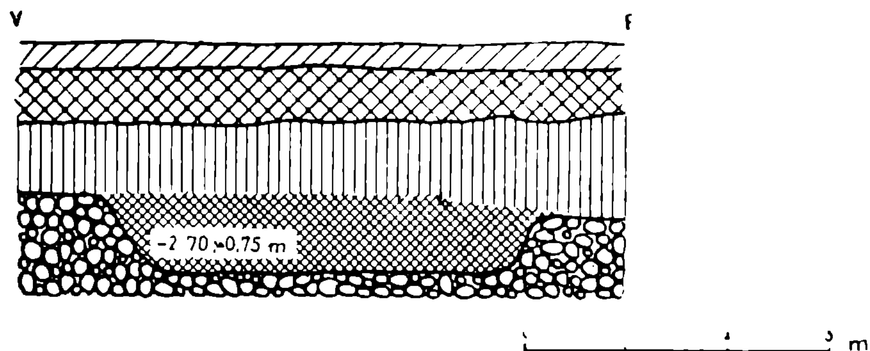
[6] Dumitru Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări,* București, 1961, p. 29.

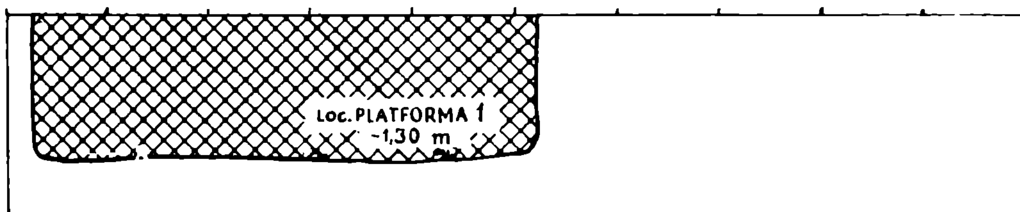
[7] Gheorghe Lazarovici, *Gornea. Preistorie,* Reșița, 1977, p. 23—24; Idem, *Neoliticul Banatului,* p. 27.

[8] Ida Kutzian, *A Körös kultura,* în *Diss. Panon.,* ser. II, nr. 23, 1944, p. 44.

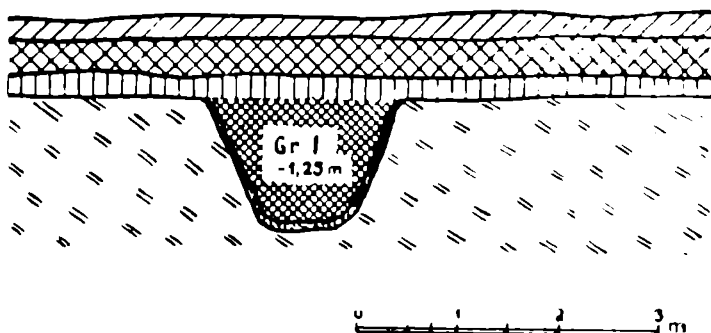
https://biblioteca-digitala.ro

FUGHIU, 1977 Bordei nr 1

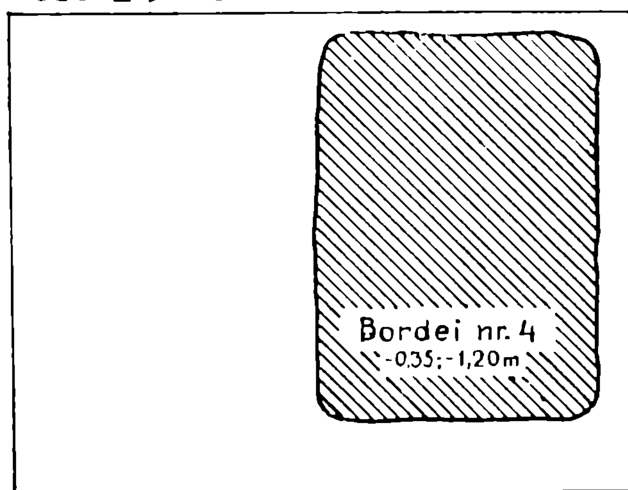

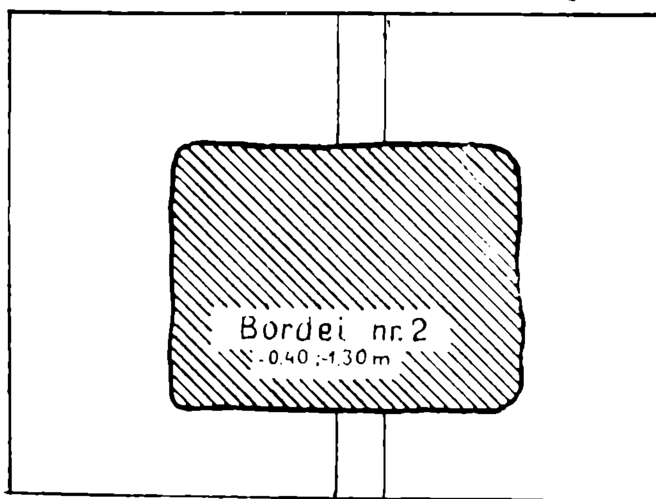
SUPLAC, 1978 - Lapis

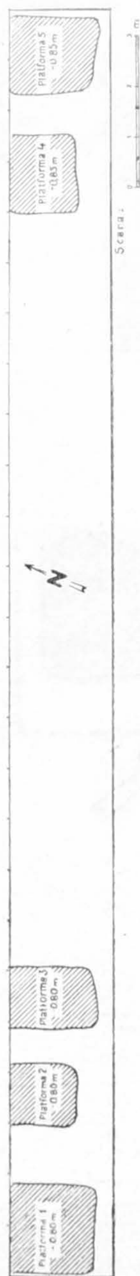

https://biblioteca-digitala.ro

asemenea locuințe[9], de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, avînd o adîncime de —0,40 și —0,35 m, cu dimensiuni modeste (2,40×1,90 m și respectiv 2,80×2,10 m).

Inventarul acestor locuințe conține fragmente ceramice, chirpic, greutăți de lut perforate, iar în B.4 a fost descoperită o piesă de lut reprezentînd o labă de animal.

Locuințele semiadîncite în lut sînt caracteristice pentru așezările din Moldova[10].

3. *Locuințe de suprafață.* În așezarea de la Fughiu a fost descoperită o locuință de suprafață cu lungimea de 5,10 m, surprinsă în secțiune pe o lățime de 1,70 m. Se prezintă sub forma unei platforme de chirpic. Din inventar menționăm ceramică, greutăți de lut și două dălți șlefuite.

La Suplacu de Barcău au fost descoperite, de asemenea, un număr de 5 locuințe-platforme, săpate parțial. Se prezintă sub forma unor mici aglomerări de chirpic și fragmente ceramice, fără ca între ele să existe un strat de cultură.

Distanțele mici dintre ele, precum și modul de grupare a acestora, ne îndreptățesc să presupunem că este vorba, de fapt, despre mici colibe de suprafață. Ele sînt orientate cu axele lungi nord-vest — sud-est, nedepășind lățimea de 1,90 m.

Locuințe de suprafață au fost descoperite și în Banat, la Ostrovu-Golu și Gornea — Locurile — Lungi[11]. Dimensiunile acestora variază între 4,50×5,50m, dar se cunosc și locuințe de dimensiuni mai modeste, de 1,70×2 m, mai apropiate de cele cercetate de noi la Suplacu de Barcău. Ele sînt caracteristice și în nivelul II de la Verbicioara, dintre care unele au dimensiuni mici (3×1,50 m)[12].

În Moldova, la Trestiana[13] se cunosc, de asemenea, locuințe de suprafață. De altfel, acest tip de locuință —

[9] Doina Ignat, *O locuință — bordei aparținînd culturii Starčevo-Criș din așezarea de la Suplacu de Barcău*, în *Crisia*, 1980, p. 521—523.

[10] Nicolae Ursulescu, *Primele culturi neolitice pe teritoriul Moldovei*, (rezumatul tezei de doctorat), p. 2.

[11] Gheorghe Lazarovici, *Gornea, Preistorie*, Reșița, 1977. p. 21—22.

[12] Dumitru Berciu, *op. cit.*, p. 30.

[13] Informație Eugenia Popușoi.

https://biblioteca-digitala.ro

alături de cel semiadîncit — este specific tuturor așezărilor din Moldova.

În afară de aceste tipuri de locuință-bordeie, semibordeie și locuințe-platformă, de suprafață — în așezarea de la Suplacu de Barcău au fost descoperite, în săpături, două gropi.

Groapa nr. 1 are forma tronconică, adîncită în lut pînă la 1,25 m, cu diametrul superior de 1,75 m iar cel inferior de 1,25 m, căptușită cu chirpic ars pe întreaga suprafață. Conține fragmente ceramice și bulgări de chirpic.

Groapa nr. 2 are forma cilindrică, cu diametrul de 1,50 m, adîncă de 1 m, conținînd fragmente ceramice și un idol antropomorf.

Cu ocazia unor lucrări industriale au fost descoperite trei asemenea gropi în aceeași zonă. Din relatările muncitorilor care ne-au predat materialul, gropile aveau forma rotundă și nu depășeau adîncimea de 1 m.[14]

În stadiul incipient al cercetării așezării Starčevo-Criș de la Suplacu de Barcău înclinam să le considerăm „gropi de locuit". Aceste gropi sînt considerate de unii cercetători drept *partea centrală* a unor locuințe pentru a se putea sta în picioare.[15]

Cercetarea așezării, descoperirea unor locuințe adevărate: bordeie, semibordeie, locuințe de suprafață, deci cunoașterea unor modalități de construcție a unor adăposturi durabile, ne determină să ne modificăm părerea despre rostul acestor gropi. Ele erau pe cît de dificil de construit, pe atît de incomode în vederea „locuirii" sau a folosirii lor ca „parte centrală" a locuinței. Inclinăm mai de grabă să le considerăm gropi de provizii — cantitatea mare de resturi vegetale tocate pe care o conține ceramica dovedește o agricultură primitivă destul de intensă. Prezența unor idoli în aceste gropi ar putea fi pusă în legătură cu credințe magico-religioase — de protectori ai recoltelor.

Deși așezările Starčevo-Criș din județul Bihor aparțin unei faze tîrzii, fapt ce nu ne permite o cunoaștere exactă a tipului de locuințe, pe baza cercetărilor noastre și a analogiilor din spațiile învecinate, ne permitem să afirmăm, așa cum am menționat de fapt, coexistența în această etapă a celor trei tipuri de locuințe. Această constatare este valabilă indiferent de caracterul și poziția geografică a așezării.

---

[14] Doina Ignat, *Așezarea neolitică aparținînd culturii Criș de la Suplacu de Barcău*, în *Crisia*, 1978, p. 9.

[15] Dumitru Berciu, *op. cit.*, p. 60; Gheorghe Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, p. 26.

https://biblioteca-digitala.ro

TYPES D'HABITATIONS DANS LES SITES APPARTENANT À LA CIVILISATION STARČEVO-CRIȘ DU NORD-OUEST DE LA ROUMANIE

(Résumé)

On connait dans le départèment Bihor 14 sites appartenant à cette civilisation.

Ayant à la base les fouilles systhématiques effectuées dans les sites de Râpa, Suplacu de Barcău et Fughiu, dans l'étape actuelle des recherches on peut établir trois types d'habitations:

1. Chaumières
2. Demi-chaumières
3. Habitations plates-formes de surface

Découvertes dans le même niveau, ces types d'habitations ne représentent pas, du point de vue chronologique ou évolutif, des phases différentes dans le développement de cette civilisation.

On rencontre cette situation dans beaucoup de sites appartenant à la civilisation Criș-Starčevo sur le territoire de notre pays.

https://biblioteca-digitala.ro